

Марија Д. ЛУКОВИЋ

*Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад*

marija.lukovic@filum.kg.ac.rs

Мирјана Р. ОБРАДОВИЋ

*Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад*

ДО СУНЦА, МЕСЕЦА И ЗВЕЗДА: НЕБЕСКА ТЕЛА У НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА¹

У овом раду разматрају се небеска тела у настави српског као страног језика. Анализирају се лексика и културолошке информације. Истраживање се спроводи на уџбеничком корпусу, наставним материјалима, те испитним и другим радовима полазника курсева у Центру за српски као страни језик на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Ради стицања увида у степен усвојености и функционално-стилске аспекте употребе ове лексике, корпус је допуњен исечцима из интерне (неформалне) комуникације наставника и полазника курсева.

Утврђено је да, премда лексика у вези са небеским телима није издвојена у посебну тематску групу и најчешће није у фокусу лекције, уџбеници за српски као страни пружају адекватне смернице наставнику за објашњавање лексичких и лингвокултуролошких карактеристика испитиваних лексичких јединица. Прилагођавајући наставне материјале датој групи полазника, наставник проширује обим садржаја о небеским телима, те полазници усвајају знања о традиционалној и савременој српској култури (кроз фразеологизме, елементе популарне и престижне културе и сл.). Увидом у различите видове продукције утврђено је да полазници добро владају вештинама употребе лексема у вези са небеским телима у свакодневним, креативним и стваралачки изазовнијим видовима изражавања на српском језику.

На завршним страницама рада дају се методичке импликације за обраду анализираних јединица у настави српског језика као страног.

Кључне речи: српски као страни, настава, небеска тела, Сунце, Месец, звезде

1. Увод

У учењу страног језика важно је лексику излагати систематично и водити се принципом корисности. Полазницима курсева треба понудити различите ресурсе и стално проверавати примењивост датог модела учења за датог полазника или групу полазника. Српски као страни језик претежно се учи у мањим групама, те наставници још могу релативно успешно прилагођавати наставне материјале циљевима полазника курсева². Аутори уџбеника и различитих апликација за учење српског као страног језика лексику припремају за апстрактног полазника. Међутим, на

1 Истраживање је финансирано кроз Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198.

2 У овом раду говори се о курсевима намењеним одраслим полазницима који уче српски језик од А1 до Ц2 нивоа у Центрима за српски као страни у Србији (Београд, Ниш, Нови Сад, Крагујевац), као и странцима који студирају српски језик у иностранству и долазе на усавршавање у наше центре.

A1 нивоу јасно су издвојене тзв. тематске групе лексике (в. Дражић 2008) које треба савладати.

Курикулуми школа и центара за учење страних језика истичу усмереност на стицање лексичке компетенције, у складу са савременим развојем лексичког приступа у учењу страног језика (Дражић и Ајдановић 2011: 29–30). Такође, бројне апликације за учење страних језика, па и српског, у новије време базирани су на материјалима у којима су садржаји конципирани тако да се усвајање лексике истиче као примарни циљ учења језика, док се граматичка компетенција често мање истиче. До сада су истраживане различите тематске групе (уп. Кончаревић 2011). Као и у уџбеницима, на апликацијама је погодно издвојити тематске целине: Поздрави, Храна и пиће, Слободно време и сл. Како напредују нивои учења језика, тако се проширује вокабулар, но постављени тематски систем се одржава према различитим критеријумима (Крајишник 2007). Поједине релативно честе лексеме нису погодне за детаљно презентовање у засебним лекцијама.

Предмет овог рада јесу лексеме које у семантичкој прерасподели на првом степену представљају небеска тела, а које се усвајају кроз уџбенике за српски као страни језик или кроз наставни процес. Испитује се заступљеност наведених лексема и њихов допринос развоју комуникативне компетенције говорника на свим нивоима учења српског као страног језика. Међу поменутих лексемама издвајају се Сунце, Месец, звезда, Земља, њихове изведенице, а, с обзиром на то да све наведене јединице имају и секундарна значења (РМС 2011), у раду ће бити поменуте и секундарне семантичке реализације са циљем приказа присутности ове лексике у процесу учења српског језика.

Циљ рада јесте представљање лексике са примарним значењем небеских тела у уџбеницима српског као страног језика. Прегледани су уџбеници који се користе у Центру за српски као страни језик на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу и издвојени су примери садржаја и активности у којима се запажа употреба испитиване лексике. Поред тога, циљ је давање приказа разговорне употребе наведене лексике на часовима одржаним у Центру и у интерној комуникацији између наставника и полазника, при чему се испитује да ли употреба ових лексема учествује у конструкцији комуникативне компетенције и богаћењу лексичког фонда корисног у свакодневној комуникацији. На тај начин се показује каква се слика небеских тела у српској култури представља странцима. Истраживање је квалитативног типа.

Очекује се да ће на почетном нивоу учења употреба ових лексема бити ређа и сведена на употребу приликом исказивања времена, што значи да неће бити присутни садржаји који би омогућили овладавање културолошком компетенцијом у свакодневним ситуацијама. На вишем и високом нивоу учења језика очекује се увођење испитиване лексике кроз употребу фразеологизама, специјалних, аутентичних текстова, различитих уметничких форми и, на крају, кроз интерну комуникацију, у складу са обимом лексичког фонда предвиђеног за ове нивое.

Учење страног језика усмерава се ка развоју комуникативне компетенције, а то укључује развој граматичке, стратегијске, социолингвистичке и дискурсне компетенције, па самим тим и усвајање знања о културолошким питањима (Мијаљевић 2019: 158). Лексика везана за небеска тела учествује у формирању слике стварности, а самим тим и лексичких спојева који омогућавају разумевање концепата изграђених у српској култури. Наставни процес и дидактички материјали од првог нивоа учења језика укључују елементе културе, с тим да се садржаји креирају према нивоу учења језика и реалним комуникативним потребама, што подразумева учење једноставнијих израза на почетном нивоу и употребу комплекснијих језичких јединица на вишим нивоима усвајања језика (Краснер 1999 и Шаривиан 2015, према: Мијаљевић 2019: 158). У том смислу очекивано је да ће испитивана лексика у уџбеницима намењеним полазницима на почетном нивоу учења бити заступљена у нижем степену у односу на заступљеност у уџбеницима намењеним за више нивое учења. Према актуелним методичким приступима, испитивање света носилаца одређеног страног језика у великој мери утиче на адекватно продуковање го-

вора, будући да су социјална и културна сазнања о језичкој слици света неопходна како би се комуникативна компетенција истински развила (Зенчук 2002, према: Мијаљевић 2019: 159). Називи небеских тела у језику се појављују у различитим контекстима, граде фразеологизме, носе стилски потенцијал и често се употребљавају у свакодневној комуникацији (лексеми се често употребљене у фамилијарним односима са позитивном конотацијом: „Ти си моје Сунце, Месец и звезде”; „Волим те до Месеца и назад”; „моја звезда Даница”...). У том смислу ове лексеми учествују како у креирању слике света просечног српског говорника, тако и у креирању свакодневног језичког исказа. Представљање културе на часовима српског као страног може се изводити кроз представљање баштине, ритуала, језика, гестова, као и кроз представљање уметности, књижевности, музике, архитектуре, што се сматра тзв. вишом културом (Силиберти 2012, Шарифиан 2011, у: Мијаљевић 2019: 160). На различитим нивоима учења језика, дакле, лексика се представља у различитом обиму и у различитим говорним ситуацијама. Степен присутности лексике везане за културолошке садржаје зависи и од владајућих теорија о појму културе: култура се може разумети као скуп друштвених норми, систем симбола или скуп пракси једне друштвене заједнице, па се, у складу са тим, формирају и дидактички материјали намењени учењу страног језика (Стојановић Фрехет 2020: 541). У зависности од тога бирају се и тематске целине које се уџбеницима обрађују, односно бира се и лексика којом ће се ситуације и активности приказати. Будући да циљ савремене наставе није искључиво усвајање граматичких и лексичких знања о језику, усвајање културне и интеркултурне компетенције потпомаже потпуно разумевање семантичког и прагматичког потенцијала језичких знакова, историјско-културних датости и елемената популарне културе (Стојановић Фрехет 2020: 542). У складу са садашњим развојем дидактичке мисли, настава страних језика посматра се са тачке антропоцентричног приступа лингводидактици и укључује стварање способности за тумачење културних феномена и семантичког потенцијала аутентичних текстова, а касније за формирање компетенција неопходних за усмену рецепцију говора и усмену и писмену продукцију у одговарајућим интеркултурним ситуацијама (Купердиев 2020: 553-554).

У првом делу рада дате су опште напомене о савременој дидактичкој мисли везаној за учење страних језика.

У другом делу рада приказује се заступљеност тематске групе „небеска тела” у уџбеницима за српски као страни језик од А1 до Ц2 нивоа, коришћеним у раду Центра. Екскерпирају се и коментаришу контексти у којима се јавља лексика у вези са небеским телима и указује се на њене семантичке вредности. Постављају се питања: (а) у којој мери ове лексеми учествују у креирању израза у свакодневној комуникацији, и (б) колико ове лексеми подстичу развој метафоричких механизма у ситуацијама у којима студенту „недостаје реч”, те колико ових лексеми остане у активном вокабулару.

У трећем поглављу нашега рада испитују се одговори на постављена питања, односно пореде се корпус и контекст у којима се јављају лексеми у вези са небеским телима у уџбеницима за српски као страни са радовима странаца у којима те лексеми користе. У овом делу излажу се и анализирају наставни и други материјали³ у којима странци, кроз наставу и општу комуникацију, користе лексеми поменуте тематске групе.

У четвртном делу рада износе се предлози за унапређење презентовања небеских тела у настави српског као страног језика.

Сви разматрани уџбеници и материјали користе се на општим курсевима српског као страног језика.

3 Сви примери су екскерпирани из радова полазника који похађају курсеве у Центру за српски као страни језик на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Корпус је допуњен примерима из неформалне комуникације са полазницима путем апликација за дописивање.

2. Преглед уџбеника и материјала

При анализи одабраних лексема и тумачењу њихових семантичких вредности полази се од значења наведених у РМС (2011: 411, 417, 685, 917, 1266).

2.1. Лексема *Сунце* и њој блиске лексемске јединице

Сунце као небеско тело помиње се у лекцији о временској прогнози заступљеној у свим уџбеницима на почетном нивоу учења језика. У лекцијама о времену и о годишњим добрима *Сунце* се помиње као извор топлоте и светлости неопходан живом свету на Земљи, па се, у оквиру наведеног контекста, помиње и Земља као планета (Даниловић 2014: 93, 95; Селимовић и Живанић 2012: 242). Занимљиво је да се лексема *Сунце* јавља најчешће уз глагол *сијајати* у уџбеницима (Милићевић Добромиров и Новковић 2009: 96, 101; Даниловић 2014: 93, 95), понекад чак са назнаком да је реч о експресивном изразу (Милићевић Добромиров и Новковић 2009: 63). Будући да је једна од сема лексеме *Сунце* светлост, јасно је да глагол *сијајати*, као семантички компатибилан са овом лексемом, чини лексички спој. Имајући у виду да су и Месец и звезде у нашем знању повезане са светлошћу, научен лексички спој *Сунце сија* може послужити као модел за креирање других лексичких спојева са сличном семантиком, као на пример: *Месец сија, звезде сијају/звезде сјаје* (Дражић и Ајџановић 2011: 35). У астролошком смислу, Сунце је извор енергије за одређену групу људи и утиче на развој снаге, интуиције и амбиције (Милићевић Добромиров и Новковић Аџаип 2016: 32).

Као назив небеског тела, *Сунце* се употребљава у контексту са *Земљом*: *Некад су људи мислили да се Сунце врти око Земље*, користи се у поредбеној конструкцији *велик као Сунце*, чиме се наглашава величина и важност овог небеског тела, у конструкцији *бледети на сунцу*, при чему се говори о посветљивању боја под утицајем сунчевих зрака (Ђосић 2011: 27, 38, 52, 64), као део конструкције *јак о сунце* када се говори о тамњењу коже на природан начин (*поцрнети*⁴ *на сунцу*) (Милићевић Добромиров и др. 2020: 74), у конструкцији *изгорети на сунцу* (Бјелаковић и Војновић 2006: 106), или *лепо сунце* (Шапић 2022: 124), а доводи се и у везу са сунцокретом: *Сунцокрет је врста цветица која је увек окренута Сунцу* (Ђосић 2011: 29). Конструкција *зашло сунце* јавља се приликом описивања предела у вечерњем периоду дана (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 305), а у *Изокренутој ирици* може се догодити да је *брдо изашло иза сунца* (Исто: 307).

У испитиваним уџбеницима *Сунце* се појављује у лексичким спојевима којима се додатно поспешује развој лингвокултуролошке компетенције студената. У фразеолошкој јединици *После Светог Илије сунце све милије* (Шапић 2022: 72) лексема је наведена са значењем извора топлоте. У народној песми, употребљеној у функцији лингводидактичког материјала, *Сунце* је повезано са зором у позитивном, љубавном односу, што доприноси повезивању двеју лексема у менталном лексикону студената: *Волели се ко сунце и зора - / она с Таре, ја са Златиборца* (Шапић 2022: 115), а лексема *зора* среће се и у песми „Свети Сава” Д. Константиновића: *Зајо је устао у рану зору! / побегло на Свету Гору* (Исто: 184). У изолованом примеру затиче се деминутивни облик ове именице (*Сунце*: *Сунашце*), са објашњењем да, поред експлицирања физичке величине појма о коме се говори, наведене деминутивне форме имају важан стилски потенцијал (Исто: 67–68). У одабраној песми „Похвала” С. Раичковића *сунце* се наводи као извор животне радости и носилац дела заслуга за постојање живота: *Хвала сунцу, земљи, траву! Хвала ваздуху што је плава* (Шапић 2022: 92). У метафоричном значењу јавља се конструкција *Сунце мира, љубави*, као део „Химне Светом Сави” (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 245; Милићевић Добромиров и др. 2016: 93).

Лексички спој *Сунчев систем* појављује се у лекцији о временову, односно планетарном

4 Глагол *поцрнети* јавља се и самостално, без употребе лексеме *сунце* (Шапић 2022: 195).

уређењу у коме се Сунце појављује као централна звезда (Милићевић Добромиров и др. 2016: 50). Лекција се наставља текстом о глобалном загревању и промени климе, која утиче на квалитет живота на нашој планети, пропраћена вежбањем у коме се говори о старости Сунца, Сунчевој великој тополоти и утицају на живи свет на нашој планети (Исто: 51, 100-105).

Придев *сунчан/осунчан* користи се у конструкцији *сунчана тераса* (Дракулич-Пријма 2013: 25; Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 30), односно *сунчан стан* (Дракулич-Пријма 2013: 30), *сунчано време* (Селимовић и Живанић 2012: 171; Даниловић 2014: 106) или *сунчани дани* (Исто: 153), *осунчане просторије* (Милићевић Добромиров и др. 2020: 63), а среће се и у конструкцији *сунчане наочаре* (Милићевић Добромиров и др. 2017: 40, 66, 92; Милићевић Добромиров и др. 2020: 74). У наведеним контекстима *сунчана тераса* се разуме као подесан простор за узгајање цвећа, *сунчан стан* као допадљив за живот, а *сунчано време* као подесно за уживање и повезивање са природом, па се Сунце доводи у везу са плодношћу и добрим окружењем за живот. *Сунчане наочаре* у свим контекстима представљају наочаре намењене за заштиту од сунца, без алузија на њихов стилски потенцијал. Као синоним *сунчаним наочарима* употребљава се синтагма *наочаре за сунце* (Милићевић Добромиров и др. 2017: 69), која представља јединицу високе фреквенције у разговорном српском језику. Лексема *сунчано* употребљена је приликом описивања временских услова (Исто: 62; Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 190) и означава временске прилике погодне за шетњу и путовања, па се повезује са позитивним осећањима, а као њен пандан јавља се конструкција *јун сунца* (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 196). На крају уџбеника, у речнику (Исто: 201), лексеме *сунце*, *сунчан/сунчани*, *сунчајти се*, наводе се међу многобројним лексемама важним за свакодневно успостављање успешне комуникације на српском језику, чиме се истиче важност разумевања ових речи и њихове семантичке вредности.

Често се појављује конструкција *Сунчано је/Време је сунчано* (Милићевић Добромиров и Новковић 2009: 62, 73; Даниловић 2014: 94, 96, 258, 260; Милићевић Добромиров и др. 2017: 56, 60, 99, 101). Понављање лексичких целина у служби је развоја флуентности код студената, јер су усвојене чврсте или мање чврсте целине добра полазишна основа за експериментисање и лингвистичку креативност, а уједно се показује да се творбеним процесима у српском језику могу креирати лексеме другачије граматичке врсте и на тај начин се богатити лексички фонд (Луис, у: Дражић и Ајдановић 2011: 31; Петровић Дакић и Барбатесковић 2020: 449).

Плагол *сунчајти се* налази се у уџбеницима и материјалима за вежбање коришћеним у раду са студентима, чак се помиње *крема за сунчање* (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 40, 42, 45, 80, 95, 263, 270; Ћосић 2011: 18, 25; Бјелаковић и Војновић 2006: 90; Милићевић Добромиров и др. 2020: 74).

Прилози *пре јодне* и *после јодне* у уџбеницима се употребљавају фреквентно, и, мада творбено немају везу са испитиваном лексемом, на часовима се њихова семантика дефинише преко лексеме *Сунце* у значењу небеског тела и његовог положаја у односу на планету Земљу у прецизно одређеном делу дана⁵ (Милићевић Добромиров и др. 2016: 23, 24, 68; Милићевић Добромиров и др. 2017: 46, 53).

2.2. Лексема *Месец* и њој блиске лексемске јединице

*Месец*⁶ као небеско тело помиње се у материјалима препорученим за почетне нивое учења

5 Види т. 3.1. Визуализација.

6 У секундарном значењу приближно дванаестог дела године, лексема *месец* и њене изведенице врло су фреквентне у свим уџбеницима и материјалима (Дракулич-Пријма 2013: 11, 12, 13, 16, 18, 32, 33, 34, 35, 46, 137, 139, 140, 142, 143; Селимовић и Живанић 2012: 79, 174; Милићевић Добромиров и Новковић 2009: 62; Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 88, 229; 292, 304; Ћосић 2011: 20, 30, 33, 42, 45, 47, 58; Бјелаковић и Војновић 2006: 50, 73; Даниловић 2014: 59, 62, 67, 73, 90; Шапић 2022: 48, 120), јавља се конструкција *медени месец* (Дракулич-Пријма 2013: 20), израз у *месецу лимбургу* (Ћосић 2011: 62). Наведене употребе ортографски су јасно издиференциране у односу

језика у реченици: *Са Месеца се види цела Земља* (Ђосић 2011: 18), док се конструкција *пун Месец* појављује у материјалима намењеним студентима на вишим нивоима учења језика, и то у примеру: *Многи у ноћима кад је пун Месец ђаће од несанице* (Исто: 51). У одабраној песми Десанке Максимовић *насмејани Месец блуди* (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 297), чиме се наглашава месечева разиграност у периоду смењивања Сунчеве владавине Месечевом, као и специфична енергија успостављена у вези дана и ноћи. *Месец* је доведен у везу са описом ноћног неба и део је пријатног амбијента који чини заједно са *звездама* (Милићевић Добромиров и др. 2017: 56). Са значењем небеског тела лексема се помиње у дијалогу: *Јеси ли чуо за забавни парк на Месецу? - Никад нисам чуо за тај парк. Нисам знао да постоји* (Милићевић Добромиров и др. 2016: 33). У измишљеном свету може се *поштовати на Месецу* (Милићевић Добромиров и др. 2016: 136).

2.3. Лексема звезда и њој блиске лексемске јединице

Звезда⁷ као небеско тело помиње се у лекцији о временлову, у којој се Сунце представља као звезда у центру космоса: *Све планете се крећу око једне звезде. Та звезда се зове Сунце. / Сунце није једина звезда у космосу. Има пуно других звезда, али су оне предалеко од нас* (Милићевић Добромиров и др. 2016: 50–51). Са значењем небеског тела ова лексема се појављује у одабраној песми Десанке Максимовић, у стиху: *Издајека само све ко звезда сја* (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 114; Шапић 2022: 154), при чему се употребљава у поредбеној конструкцији у позитивном контексту у коме звезда означава нешто позитивно, сјајно, примамљиво, а недостижно, и, са сличним значењем, у конструкцији *сјај звезда*, јавља се неколики број пута (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 307), а у строфи: *Гле, почињу и светилаци, / лета знаци, / да се ђале / и из магле шрејше сиве / као живе / звезде мале*, лексема је употребљена у поредбеној конструкцији са метафоричним значењем да означи треперавост, несталност и променљивост боје и облика (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 297). Ова лексема, са значењем небеског тела, помиње се и у одабраној песми Јована Дучића у стиху: *Реке ђуне звезда, горе ђуне сена* (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 296). Као небеско тело *звезда* је употребљена у контексту са Сунцем и Месецом као небеским телима приликом осликавања смене дана и ноћи и уопште приликом осликавања ноћног пријатног амбијента (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 305; Милићевић Добромиров и др. 2017: 56). Лексема *зорњача* употребљава се у контексту, приликом означавања буђења дана (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 307). Конструкција *засијана звезда* наводи се као фразеологизам преузет из уметничког текста у контексту: *наш ђи сђрах ђрескочи ђреко чакшира и ђодера ђрн, ђа брже од ђоља ђошрча ђреко засијане звезде*, означавајући бег, ужурбано кретање (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 308). Придев *звездано* јавља се уз именицу *небо* и користи се за означавање ноћи (Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 306).

Филм *Лајање на звезде* описан је у лекцији о филму, али се у самом уџбенику не објашњава значење овог лексичког споја (Милићевић Добромиров и др. 2020: 44–46).

2.4. Планете и њима блиске лексичке јединице

У значењу небеског тела *Земља*⁸ се помиње приликом описа корњача заштићених на нашој

на употребу лексеме са значењем небеског тела, тако да се у наведеним случајевима студентима објашњавају као присуство синонимije у језику.

7 Ова лексема се употребљава у секундарним значењима: у конструкцији *умишљајти да си звезда* (Милићевић Добромиров и др. 2020: 108), као део конструкције *Црвена звезда* (Шапић 2022: 113), у основи женског имена *Звездана* (Дракулич-Пријма 2013: 7; Трофимкина и Дракулич-Пријма 2011: 98) и основи назива *Звездара* (Дракулич-Пријма 2011: 41).

8 У секундарним семантичким реализацијама ова лексема се појављује: у значењу тла (Милићевић Добромиров и др. 2020: 108).

планети и доводи се у везу са свемиром приликом диференцирања живота у свемиру и живота на Земљи (Милићевић Добромиров и др. 2016: 35, 46, 120). Ова лексема налази се у наслову лекције о еколошкој теми, односно проблему глобалног загревања, што представља проблем интернационалног значаја: *Планета Земља нам је једина кућа* (Милићевић Добромиров и др. 2020: 130-135). У истом значењу употребљава се у лекцији о временову, у којој се Земља, уз Јупитер, наводи као планета Сунчевог система изложена глобалном загревању, као и у вежбању, у форми квиза, које прати ову лекцију и тиче се како језичких знања, тако и општих знања о планети Земљи (Милићевић Добромиров и др. 2016: 50-51, 100-105). Лексема *Земљани* појављује се у лекцији *Необични људи*, са значењем становника планете Земље (Милићевић Добромиров и Новковић Ацаип 2016: 84).

Садржаји намењени младима конципирају се према различитим критеријумима, међу којима се, према значају, издвајају типови циљних група, али општи циљеви за све циљне групе подразумевају усвајање садржаја који утичу на развој образовања, свести о култури и етничкој разноврсности (Вучо 2007: 101). У складу са тим, лекција о временову заступљена је у уџбенику за младе, намењеном студентима на почетном нивоу учења, док се одраслим студентима лекција о еколошкој теми представља у уџбенику за виши ниво учења. Будући да су млади полазници у фази усвајања основношколских и средњошколских знања, односно да су им сазнања о космичком уређењу презентована на часовима Географије на матерњем језику, концепција уџбеника за српски као страни језик начињена је у складу са образовним програмом и тематски прати садржаје блиске младим полазницима. На тај начин се лингвистичке компоненте инкорпорирају у лексички познату материју, пратећи уџбенички жанр присутан у свим циклусима образовања.

Лексички спој *плућа Земље* користи се као синоним за највећу шуму на нашој планети (Милићевић Добромиров и др. 2020: 134). Приликом обнављања футура I, наводи се излагање познатог астронаута, који описује своје будуће путовање у свемир у коме ће видети друге планете, звезде, Месец, Земљу (Милићевић Добромиров и др. 2016: 48).

Путовање у свемир, сусрет са планетама, Сунцем, и генерално истраживање Сунчевог система подесне су теме за усвајање градива о потенцијалу за млађе узрасте (Милићевић Добромиров и др. 2016: 140-143).

У лекцији о нумерологији: *Хеј, који си број!*, планете се помињу у астролошком смислу као заштитници људи „рођених под одређеним бројем”, при чему се удружују астролошки и нумеролошки аспекти (Милићевић Добромиров и Новковић Ацаип 2016: 32-35). У овом тексту се, дакле, помињу и друге планете: Јупитер, Сатурн, Меркур, Венера, Уран, Марс, Нептун (Исто: 33-35), са проширеним значењем небеског тела посматраног у астролошком, односно нумеролошком контексту.

Иако се у предлозима за усвајање неопходних лексичких знања, на различитим нивоима учења језика, лексеме са значењем небеских тела не издвајају у посебну тематску целину, у анализираним уџбеницима испитивана лексика се појављује у различитим лекцијама са различитим циљем.

Садржаји у којима се појављују испитиване лексеме припадају различитим функционалним стиловима, пре свега разговорном, док су лекције посвећене космичком уређењу и еколошким темама написане у уџбеничком маниру, у жанру научног подстила (Николић 2016: 182). Поменути садржаји везани су за:

1. појам времена и мерење времена са могућношћу одређења дела дана, при чему се Сунце везује за јутро, а Месец са звездама за вече, односно ноћ,

---

др. 2016: 18; Милићевић Добромиров и др. 2020: 86) и у значењу *држава* (Милићевић Добромиров и др. 2016: 31, 104; Милићевић Добромиров и др. 2020: 99), изразу *земљане боје* (Милићевић Добромиров и др. 2020: 63) и *кућа од земље, земљане куће* (Милићевић Добромиров и др. 2020: 67).

2. временске прилике, у којима је Сунце синоним за лепо време, позитивно расположење, док су Месец и звезде синоним за ноћни мир, романтику и сањарење,
3. космичко устројство, које чини Сунце као централна звезда окружена планетама и другим звездама,
4. еколошке проблеме, са нагласком на проблему глобалног загревања планете Земље и штетнијег ефекта Сунчевих зрака,
5. утицај Сунца на кожу и ефекат тамњења приликом излагања Сунчевим зрацима, као и могућности заштите од Сунца,
6. астролошки, односно нумеролошки приступ тумачењу света, људи и човекове судбине,
7. представљање одабраних уметничких остварења у којима се истиче стилски потенцијал анализираних лексема које припадају општем лексичком фонду везаном за општа знања о свету,
8. исказивање семантичког потенцијала анализираних лексике у фразеологизмима и пословицама као делу културне баштине и знања о српском језику уопште.

Циљеви са којима се ове лексеме појављују везани су за:

1. разумевање семантике ових јединица у различитим контекстима, односно текстовима из различитих функционалних стилова, чиме се утиче на развој рецептивних и продуктивних знања студената,
2. проширење знања о семантичком потенцијалу јединица које припадају општем лексикону,
3. утврђивање постојећих знања о устројству света и прилику за представљање познатих садржаја у контексту стране културе на страном језику,
4. развој функционалностилске компетенције, односно способности употребе лексема из општег лексичког фонда у различитим говорним ситуацијама и окружењима,
5. развој лингвокултуролошке компетенције као важне компоненте за изградњу комуникативних способности.

Одабир лексике у уџбеницима врло је различит и испољава се у различитом обиму у зависности од представљених садржаја и активности и очекиваног нивоа познавања језика. Са друге стране, одабир садржаја и активности је, према истраживањима, питање индивидуалних интенција и преференција састављача уџбеника, што имплицира да су присуство, односно селекција унете лексике, најчешће условљени проценом аутора (Крајишник 2011: 124).

3. Сунце, Месец и звезде у учионици: Небеска тела у наставним сценаријима и интерној комуникацији

У учионици наставник се довија на све начине да се комуникација успостави, одвија и развија, те, наравно, да се усваја планом предвиђено градиво. Поред уџбеника и приручника, користе се аутентични текстуални, аудио и видео записи језика, те се мотивишу полазници да у свакодневној комуникацији (уживо и онлајн) користе српски језик. Предности коришћења таквих садржаја јесу бројни, а истаћи ћемо само: (а) визуализацију тј. контекст и услове у којима се користе одређени модели усменог или писаног комуницирања; (б) могућност понављања и (в) примереност како датом моделу комуницирања тако и одређеној групи која то користи.

3.1. Визуализација

Од самог почетка учења језика, тј. од А1 нивоа, користе се симболи. На првим часовима појављују се Сунце, Месец и звезде када се усвајају поздравни, што је пракса усвојена и у настав-

ним материјалима коришћеним у раду (Селимовић и Живанић 2012: 18), а симболи се користе и у лекцијама о временској прогнози (Исто: 176).

Да би се полазницима сигнализирало који поздрав треба користити ујутру, обично се користи симбол сунца (понекад је доступан и симбол излазећег сунца, међутим често наставници процене да не треба усложњавати систем симбола који се користе) и петла. За подне користи се само сунце, за вече месец (евентуално залазак сунца) и за ноћ звезде. Приликом увођења прилога везаних за подне (пре подне, после подне), а и приликом објашњавања значења именице *подне* употребљава се лексема *сунце* како би се објаснило да је подне кратки део дана у коме се Сунце налази под правим углом у односу на Земљу. Том приликом помиње се и планета Земља, а то се одиграва на првом нивоу учења језика, приликом учења о времену и часовима.

Занимљиво је како небеска тела посредно учествују у креирању српске језичке слике света, исказујући идеје о временским односима које нису заједничке свим културама, па самим тим ни матичним културолошким знањима студената из различитих крајева света (Купердиев 2020: 559–560). Питање сегментовања делова дана у контексту коришћења одређених поздрава специфично је у смислу различитог поимања употребе поздравних фраза у различитим културама. Познато је, на пример, да се у Италији врло рано, обично од 16.00, а понегде и од 13.00, користи поздрав *Buona sera* (бук. превод. *Добро вече*). Полазник из Русије сматра да поздрав *Добро вече* треба користити „када видиш Месец на небу”. Полазница са Маурицијуса, која учи српски језик из породичних разлога, приметила је да њени старији укућани и комшије негодују⁹ када поздрав „Добро јутро” користи после 9.00 часова.

На почетку, када је вокабулар скроман, тежи се усвајању граматичких правила на ограниченом систему лексема. Сунце, Месец и звезда корисне су лексеме за усвајање рода именица, а све три могу бити визуализоване на различите начине (цртежима, указивањем на актуелно доба дана, будући да се часови изводе у свим деловима дана, у зависности од потреба полазника, презентацијама, употребом сликовних материјала). Касније им се прикључују придеви, те настају синтагме: *жуи Месец*, *жуи звезда*, *жуи Сунце*. Наставник Центра за српски као страни дуго је користио овај модел за презентовање слагања придева и именица (примери из наше културе такође поткрепљују чињеницу да ми прототипично овако видимо боје Месеца, Сунца и звезда). Но, полазница из Шпаније је инсистирала да Месец може бити само бео, док је полазница из Кине сматрала да је Сунце црвено. Почетак упознавања са другом културом често је обележен етноцентризмом који наводи студента да негира постојање другачијег погледа на свет, обезважи или минимализује разлике између култура, да би касније процес учења обележио етнорелативизам, који подразумева прихватање разлика, адаптацију другачијих ставова и интеграцију у сопствено знање о свету (Стрижак 2016: 313).

3.2. Комуникациони и креативни садржаји у (ван)учиоичким активностима

Запажено је да се учење „малог језика” не може ограничити на наставне активности у учионици. У Центру за српски као страни језик у Крагујевцу настоје се подржати сви облици комуникације који пријају полазницима. С тим у вези, велики значај дат је интерној и неформалној комуникацији на свим нивоима учења језика.

Посебно се истиче значај доступних садржаја из области популарне културе, с обзиром на њену заступљеност и неоспорно велики значај у комуникацији не само младих, но заиста свих старосних група које користе интернет. За ову прилику издвојили смо: (а) текстуалне исечке из комуникације са полазницима; (б) популарне домаће песме и филмове који су привукли пажњу

⁹ Отпоздрављају са *Добар дан!* (посебно наглашавајући лексему *дан*). Вероватно се коришћење поздрава *Добро јутро!* у каснијим јутарњим сатима повезује са каснијим устајањем као знаком лењости.

полазника (било да им их је наставник представио, било да су их сами пронашли); (в) поезију примерену странцима; (г) небеска тела у креативним и мисаоним активностима полазника.

Тематска група небеска тела се у овом сегменту комуникације у учењу језика издваја као корисна.

3.2.1 Неформална комуникација

Уколико полазник пошаље мим¹⁰ са цртаним јунаком око којег трепере звезде¹¹, наставник лако може додати коментар: *Виђети све звезде!* Предност овога коментара јесте његова једноставност, будући да се све лексеме усвајају врло рано на А1 нивоу, а његово коришћење у комуникацији значајно унапређује компетенцију полазника удружењем визуала, текста и лингвокултуролошких сазнања.

У редовима који следе погледаћемо неке примере из неформалне комуникације наставника и полазника, као и међусобно комуницирање полазника у које је наставник имао увида. Наводимо примере у аутентичној графици.

Полазник жели рећи да се радује најављеним сунчаним данима: Ја једва чекам сунчан је следеће дана (из комуникације са полазником из Италије, А1 ниво).

У наредном примеру полазник истиче да се због дуге шетње „на сунцу” не осећа добро: „Јуче сео дан сам шетао на сунце, после лоше осећање“ (из комуникације са полазником из Русије, А2 ниво)

Налазимо још један пример који се тиче непријатности услед излагања сунцу:

- Toplo je!
- Pa, ti si mlad, šta ti može malo sunca!
- Kada sunce dugo, posle glavobolja. (комуникација са полазником из Италије А2 ниво).

У свакодневној комуникацији студенти *Сунце* најфреквентије употребљавају приликом описа временских прилика, истичући Сунчеву топлоту и јачину.

Одабир провокативних новинских текстова може бити подстрекач позитивног утицаја на интересовање студента за савладавање језика. Представљањем текстова из различитих функционалних стилова олакшава се трансформација међујезика као продукта сусрета студентових културолошких и лингвистичких сазнања понетих из матичне културе, са једне стране, и матичног језика и нових сазнања стечених у процесу учења српског као страног језика, са друге стране (Драгићевић 2011: 83). Један пример учинио нам се посебно занимљивим. Наставник шаље полазнику текст под насловом: „Око 25 мајмуна побегло из Zoo vrta u Nemačkoj: proveli dan sunčajući se”. Наводимо коментар полазника (из Немачке, Б1 ниво): *Нахаха, planeta majmuna kod Štutgartu.* Одговор полазника садржи референцу на популарни научнофантастични филм, тј. на српски превод имена филма¹² (енгл. *Planet of the Apes*). Из регистра лексема које доводимо у везу са небеским телима издвајају се: *сунчајући се* и *планета*. Чини се да би у наставну лекцију било прилично тешко увести обе лексеме, но у наведеном примеру из комуникације све тече природно и постижу се два циља која су услов за дужу и континуирану комуникацију: занимљивост и духовитост.

Лимитирана лексичка компетенција мотивише полазнике да креативно користе она сред-

10 Говоримо о мимовима (eng. meme) које полазници користе у комуникацији на популарним апликацијама (Вајбер, Вацап, Месинџер, Телеграм, Инстаграм и Тикток). Наставник инсистира да се у комуникацији, било ради попуњавања празнине услед недостатка речи, било ради појачавања утиска, користе мимови са текстом на српском језику или личностима из српске историје и (суп)културе.

11 Често то чине како би посебно истакли да су уморни од учења, припремања домаћих задатака и испита, да су пали од умора и слично.

12 За овај рад није значајно да ли је полазник мислио на један филм или читав серијал.

ства којима владају. Неке теме су посебно изазовне (нпр. политика, међународни односи, религија и др.). У следећем примеру уочавамо студентову домишљатост и употребу комбинованих знања приликом дефинисања данашње политике: „Pa, politika je kombinacija sitkoma i rata zvezda” (из комуникације са полазником из Немачке, Б2 ниво). Познатим лексичким средствима у датој ситуацији конструише се исказ са изразитим когнитивнопрагматичким потенцијалом, који у свакодневној комуникацији има употребну вредност. На тај начин се, као што је претходно уочено, подмирују потребе за занимљивошћу и духовитошћу¹³.

У следећој ситуацији лексема *сунце* употребљена је у форми фразема:

- Домаћи на сунце!
- Мој домаћи је сладолед! (комуникација са полазником из Русије, А2 ниво)

Ово је добар пример коришћења експресивне фразеолошке конструкције сачињене од врло фреквентних и сасвим разумљивих лексема у наставном процесу, тако да студент на основу контекста може разумети значење израза. Наставник је затражио да прегледа домаћи задатак, а студент је добро разумео захтев и настојао је духовито одговорити. И он је користио једноставну лексему, желећи да каже да нема или да не жели показати домаћи задатак. Претпоставља се да полазнику нису познати глаголи *шойиши се/истиоийши се*, те је метафором настављена комуникација и подстакнуто даље ширење вокабулара. Уједно, кроз наставников захтев исказан фраземом, односно кроз свакодневну комуникацију, студент индиректно развија лингвокултуролошку компетенцију.

Наводимо примере напреднијих комуникационих и уопште стваралачких вештина полазника из Пољске (ниво Ц1): „Daа kad sija sunce nekako se sve spaja u životu”. Повезивање постизања реда или хармоније у животу са светлошћу сунца старо је и универзално веровање (в. Јанковић 1951: 88). Понекад пак, можда услед тежњи да се оствари добра метрика или да се у „песму” уведу снажне речи, порука може бити промашена: „Нека ти сунце сија сваког дана све до Кулина бана” (из рођенданске честитке коју је написао полазник из Пољске, Ц1 ниво). Прималац поруке ипак може одабрати да је разуме као враћање на почетак дуге приче, те да у том смислу развија даљу комуникацију.

Сваки језик има специфичне изразе, фразеологизме и друге устаљене форме. Коришћењем добрих илустрација, а у новије време и могућности које пружа вештачка интелигенција, многи од таквих израза могу се успешно објаснити. Пошто их обележава експресивност и необичност, лако постају део менталног лексикона странаца. С тим у вези, полазницима Б1 нивоа посебно је била инспиративна фраза: „Зубато сунце”.

Све побројане лексеме у вези са небеским телима, логично, део су неба: „Изнад равне земљине површине, прекривајући је целу као неки поклопац, налази се небо. Цео овај свет на коме смо и који видимо, убрајајући ту и Сунце, Месец и Звезде, налази се под њиме, па изрека: Ништа ново под небом нема, значи: на целоме свету (Јанковић 1951: 21). Лексема „небо” јесте део вокабулара који се усваја у лекцији о роду именица у српском језику. Овом лексемом илуструје се скроман регистар именица средњег рода које су део лексичког минимума А1 нивоа. У свакодневној комуникацији пак чешће функционишу фразе које смо могли чути и од наших полазника: „Хвала до неба!” (комуникација са полазником из Шпаније, А2 ниво) и, у делимично измењеном облику: „Хвала до плавог неба!” (комуникација са полазником из Русије, А2 ниво).

Поред тога у употреби је и: „Само је небо граница!” (комуникација са полазником из Аустрије, А1 ниво) као форма којом се посебно истиче задовољство постигнутим резултатом.

13 Треба напоменути колико је стручњацима за поједине области изазовно да на страном језику разговарају о темама које су им иначе блиске са саговорником који нема тако широко знање о теми, али јесте изворни говорник језика на којем се комуницира. Реферирање на елементе опште и популарне културе може значајно ослабити анксиозност, те помоћи да се порука разуме у задовољавајућој мери. И, што је такође значајно: одржава се пријатност у разговору.

3.2.2. Небеска тела у популарној култури: песме и филм

Популарне песме, филмови, серије и други облици видео и аудио садржаја који су познати изворним говорницима представљају део наставних садржаја и улазе у наставне материјале. Промене у музици, као и у другим уметностима, пропратиле су готово све друштвене промене на нашим просторима, па се тумачењем популарне музике могу тумачити и идеолошке промене једног друштва (Стојановић Фрехет 2020: 544). Прегледом уџбеника већ је утврђено да се поједине популарне песме користе у лекцијама. Готово да нема уџбеника српског као страног језика у којем нема неке песме Ђорђа Балашевића. У вези са нашом темом издвајамо неке популарне песме које користимо у настави¹⁴:

<p><i>Долазе и враћају се с ласцама</i></p> <p><i>Сунчани и насмијани дани</i></p> <p><i>Опет је у мојој души пролеће</i></p> <p><i>Да л' си гјевојка ил' жена сада ти?</i>¹⁵</p> <p>(Здравко Чолић „Ап- рил у Београду“)</p>	<p><i>Да нема Сунца ни Месеца, ја могла бих, Да нема воде ни вазду- ха, ја могла бих.</i></p> <p>(група <i>Негашив</i>, „Ја бих те сањала“¹⁶)</p>	<p><i>Звезда је име шампиона Има нас 200 милиона Звезда је да се памти дуго Победа или ништа дуго Звезда... Звезда... Звезда...</i></p> <p><i>Пева Маракана...</i></p> <p><i>На моме небу једна звезда сева</i></p> <p><i>Она је браће црвена и бела</i>¹⁷</p> <p>(Бајага и Инструктори, „Звезда“)</p>	<p><i>Гдје да те водим ноћас на пути</i></p> <p><i>Тамо гдје је мјесец велик и жути</i></p> <p><i>Доле гдје су људи весели сви</i></p> <p><i>Тамо гдје се пјева о љубави</i></p> <p><i>Не, не треба ти аеројлан</i></p> <p><i>Ето ионако пролази дан Нека сјајне звезде водолије</i></p> <p><i>Дају да се десе чаролије</i>¹⁸.</p> <p>(Здравко Чолић, „Бити ил не бити“)</p>
--	--	---	---

14 Постоји више критеријума којима се водимо приликом одабира песама и не могу се сви применити у раду са различитим групама полазника. Уколико је то и могуће, мења се бар њихова хијерархија. Овде наводимо неке од најчешћих критеријума: (а) популарност песама код различитих генерација; (б) артикулационе способности певача, те мелодија и ритам песме; (в) сликовитост и(ли) информативност; (г) корисност за унапређивање лексичко-граматичких компетенција полазника и друго. Лични укус и наставника и полазника није занемарљив, међутим обично је само поткритеријум.

15 Полазници који користе друштвене мреже обично примете да велики број корисника Инстаграма, Фејсбука, Телеграма и сл. из Србије користи стихове ове песме, објављујући фотографије (тзв. Story/прича) у вези са доласком пролећа и уопште када је 1. април. У репертоару песама Здравка Чолића често налазимо небеска тела, на пример: *чија је оно звијезда, љепша него Даница...; И док мјесец сија, зледаћу у звијезде...*

16 Песма садржи релативно једноставан вокабулар. Препоручује се за увежбавање или увођење потенцијала. Уз то може подстаћи разговор на тему „Шта бих радио да нема сунца/месеца“.

17 Песма је део специфичне комуникације у групи навијача одређеног фудбалског клуба. Уопште, песме чији је аутор Момчило Бајагић Бајага јесу интересантне и подстицајне нашим полазницима. Обично садрже неке необичне па и нелогичне спојеве речи (в. нпр. *звезда сева*) и игре речима, те би о томе требало обавестити полазнике или бар бити пажљив у одабиру песама и размишљати о њиховој примерености компетенцијама странаца (уп. на пример стихове друге песме овога аутора: *маслина је олива, мене сунце полива*).

18 Ова наизглед једноставна песма нуди много могућности за анализу и интеркултурацију. Полази се од хамлетовске дилеме „Бити или не бити“, а открива се много знакова, од буквалног гашења дана до астролошког вођења ка југу, тј., шире узев, ка нашим крајевима/Балкану: *гдје су људи весели сви, гдје се пјева о љубави*.

У наведеним песмама небеска тела су приказана као извор светлости, живота, доброг расположења, али и као представа недостижних висина и романтичарске тежње за далеким пределима среће. Полазницима су посебно инспиративне песме Ђорђа Балашевића. У вези са нашом темом издвајају се песме „Панонски морнар” и „Словенска”. Занимљиво је указати на различите могућности које пружају наизглед сложени стихови песама „Панонски морнар” (*Месец свећиионик*) и „Словенска” (*да ли смо ти само због равнотеже међу звездама*). Према нашем искуству друга песма је много подстицајнија за дискусију. Обе песме јесу занимљиве полазницима, но наша препорука би била да се детаљније у настави обради основна тема песме „Словенска”. Разговор о разлозима нашег постојања, тј. о смислу живота, врло је инспиративан за полазнике који се често осећају спутано да изразе све своје интелектуалне домете услед лексичко-граматичке лимитираниности. Овде је готово довољно савладати потенцијал и развити врло садржајну комуникацију. Укључење музике у наставу олакшава усвајање језика, пре свега зато што су текстуални музички садржаји пропраћени аудитивним и визуелним садржајима, чиме се методички концепти чине хетерогенијим, а процес усвајања језика ефективнијим (Стојановић Фрехет 2020: 544).

Филм *Лајање на звезда* наставници најчешће помињу у препорукама¹⁹ за увођење филмова у наставу српског као страног језика, а филм представља дидактичко средство подесно за откривање друштвених и социјалних парадигми кроз понашање јунака у филму (Анђелковић 2016: 387). Премда израз „лајати на звезда” није нарочито фреквентан, гледањем филма може се веома добро разумети. Готово да не постоји кадар у филму у којем матуранти „не лају на звезда”. Израз је експресиван, те се може прилично лако запамтити. Задатак за полазнике јесте да, на основу реплика и сцена у филму, одгонетну значење израза „лајати на звезда”. У погледу истраживања утицаја филма на развој комуникативне компетенције показало се да гледање филма подстиче на читање књижевног дела по угледу на које је филм и настао (Томић и Литричин Дунић 2020: 526), те би се мотивисанији полазници могли упознати са књижевним делом Милована Витезовића.

Као пример корелације филма и песме помињемо филм *Ни на небу ни на земљи* и истоимену песму *Бајаге и Инструктора*. Удруживањем уметничких садржаја ствара се комплекснија основа за развој лингвистичке, лингвокултуролошке, па самим тим и комуникативне компетенције студената.

3.2.3. Небеска тела и поезија примерена странцима

Увођење аутентичних текстова уметничке књижевности велики је изазов у настави српског као страног језика. Зачудо, језгровитост стихова Васка Попе показала се као погодна за увођење већ на А1 нивоу и код заинтересованијих несловенских полазника. Оно што је занимљиво јесте могућност успостављања корелације стихова „Очију твојих да није/ Не би било неба/ У малом нашем стану” и популарне, раније поменуте песме „Ја бих те сањала”. Један од задатака за наше полазнике јесте да начине визуелну верзију Попиних стихова, а често су заинтересовани да их науче напамет.

3.2.4. Небеска тела у наставним материјалима и испитним и другим радовима полазника

Анализа је обухватила и задатке које решавају наши полазници.

Задали смо полазницима из Русије (Б1 ниво) задатак да на основу текста: „Да није било Космодиска, не би ово слатко данас било на мом столу” напишу за који би производ, услугу или организацију ово била добра реклама. Већина се концентрисала на лексему „слатко” те су одговори били у вези са службама за доставу хране. За неке је пак била инспиративна лексема „Космодиск”, те су дали следеће предлоге:

19 В. Фејсбук групу: Srpski kao strani jezik: grupa za predavače.

1) Култ космодиска, повезаног са Великом Ротацијом свег живог и неживог у универзуму. Улазна карта је преписивање свог стана на Магистра Дисковних Наука, Великог Бобана Боговића. Обавезни услови су 1) отвореност ума за откривање истине, 2) одсуство блиских рођака.

2) Секта „Сведоци великог Ра”, оца нашега власника Космоса.

3) Мислим да ова реклама би била одлична за неки уређај за кување, или за пећницу (oven). Али можда и за сир, као: сир је луна.

Предлози су уистину необични и тичу се окултних веровања у вези са небеским телима. Но, занимљиво је да се у трећем предлогу јављају и идеје о храни и о Месецу (луни), опет у вези са (округлим) обликом сира.

Задатак на Ц1 нивоу:

Користећи наведене речи и конструкције (пријати, запоставити, ваздух, избегавати, играти на карту среће, искористити дан, вољена особа, предах, назирати крај, непријатне вести) напишите реченице које ће одговарати форми хороскопа по секвенцама: посао, љубав и здравље. Наводимо неке одговоре полазника (изабрани су одговори полазника из Пољске):

Одговор 1:

Посао: Звезде ти поручују: назире се крај патње због шефа и колега! Искористи дан и потражи бољи посао: добићеш бољу плату и биће пријатнија атмосфера у тиму.

Љубав: Пази! Непријатност је у ваздуху! У наредним данима избегавај свађу и буди добар према вољеној особи. Не играј на карту среће – сад све зависи од тебе.

Здравље: Уколико желиш да избегнеш одлазак код доктора: немој запоставити умерено вежбање! Направи мали предах: пријаће ти!

Одговор 2:

Посао: У јануару прија Вам сунце. Искористите ову енергију и добре прилике на послу. Уколико сте раније запоставили неки посао: време је да се вратите старим пројектима. Звезде су на Вашој страни: играјте на карту среће!

Љубав: У овом месецу Рак биће близу Вас. Не избегавајте љубав! Размислите о поклону којим бисте могли обрадовати вољену особу. Ако сте сами: не тугујте, назире се крај самовању и долази Вам нова љубав.

Здравље: Прија Вам сунчано време. Искористите дан и избегавајте непријатне вести. Допустите себи мали предах од енергетских вампира.

Између осталих задатака, на лекторским часовима са студентима славистике из Пољске и Бугарске, издвајамо задатак у којем је требало попунити празнине у одломку из романа *Кад су цвешале тикве* Драгослава Михаиловића:

„[...] И кад нас је прошле године један такав био покрао – ништа страшно: _____ једно моје одело и неке ситнице, али ја сам _____: ето какви смо! – она ми каже: „Немој да се секираш. Сав је _____, јадник. Ми ћемо зарадити друго. [...]”

Припремљене су две верзије задатка: 1) у првој верзији полазници су попуњавали празнине према сопственом разумевању текста; 2) у другој верзији полазници су имали понуђене изостављене аутентичне јединице из романа (с тим што су навођене у основним граматичким облицима, тј. глаголи у форми инфинитива, именице у форми номинатива и сл.). Занимљиво је запазити да ниједан од десетак полазника није разумео значење „јести се као Месећ”.

Небеска тела представљају донекле универзалан регистар у различитим језицима и чине део универзалног знања о свету, с тим да универзална способност тумачења семантичког, односно метафоричког потенцијала одређених лексичких спојева не може бити једини метод за тумачење значења, већ наставник мора активно учествовати у уобличавању коначне интерпретације лексичких спојница и уопште лексичких механизма (Драгићевић 2011: 91).

4. Предлози за унапређење презентовања небеских тела у настави српског као страног језика

У овом поглављу рада изнећемо предлоге за унапређење презентовања небеских тела у настави српског као страног језика, осврћући се пре свега на лингвокултуролошки потенцијал лексема ове тематске групе. Наравно, увек треба водити рачуна о примерености нивоу, интересовањима и циљевима полазника курса.

4.1.

У литератури је разматран емотивни потенцијал који у тепању и уопште у ословљавању међу блиским особама имају лексеме матерњег језика. Наиме, чак и када добро савладају страни језик, говорници најкасније усвајају комуникациона средстава за изражавање блискости, јер сматрају да је недовољно природно тепати на страном језику (уп. Павленко 2007: 47). У контексту наше теме, претходно реченом додајемо коментар једног полазника да је „сунце” тј. „солнце” најчешћи вид ословљавања који користе изворни говорници руског језика у комуникацији са супружницима. И у српском језику често се користи лексема „сунце” у обраћању драгој особи. Истицање поменутих семантичких вредности у наставном процесу се показује као значајно и за друге лексеме и друге језике²⁰. У складу са тим, студенти могу добити задатак да истраже емотивни потенцијал лексема *Сунце*, *Месеца* и *звезда* у свом матерњем језику и на часу српског као страног језика презентују пред наставником и другим студентима резултате истраживања. Након излагања студената наставник би могао представити емотивни потенцијал ових лексема на српском језику и заједно са студентима упоредити семантичке реализације у различитим језицима и културама. Током израде задатка наставник би могао посветити посебну пажњу изразу: *Волим те до Сунца, Месеца и звезда*, наглашавајући удаљеност небеских тела, а самим тим и количину емоције. Студенти би могли описати особе којима би овај израз упутили и ситуације у којима би наведено исказали. На овај начин студент самостално бира садржаје које ће представљати, познате садржаје излаже на страном језику и, продукујући стечена језичка знања, објашњава знања о сопственој језичкој слици света. Компарацијом стечених и нових увида у семантичку вредност испитиваних лексема проширују се лингвокултуролошка знања, те се процес развоја комуникативне компетенције чини конструктивнијим.

4.2.

Говорницима српског језика несумњиво су познати концепти: *небески народ* и *царство небеско*. Чести су у новинским насловима, те у изјавама које могу бити на половима: подсмешљиве или изразито родољубиве. Странац их самостално не може разумети. Како запажа Р. Драгићевић, језичке последице међукултурних разлика могу се превазићи увођењем *Асоцијативног речника*, прецедентних текстова, фразеологије и пословица примерених нивоу странаца који уче српски језик. На пример, прегледом *Асоцијативног речника* (Пипер 2005), учили смо да за изворне говорнике српског језика *сунце* је изразито честа реакција на стимулусе: *жути* (109), *свештао* (x39), *шопао* (x18), *прозор* (x11) и *прозори* (x5). Међутим, јавља се и као реакција на стимулусе у вези са лексемама за именовање сродника и блиских особа: *мама*, *дете*, *таша*, *пријатељ*. Други пример, који нам је занимљив у контексту коментарисања боје Месеца (в. т. 3.1 у овом раду) или пак облика, јесте то што се у асоцијативном пољу именице *банана* нашао *Месеци*, *Месеци*

²⁰ На пример, популарна апликација за учење страних језика „Duolingo” студенте који уче италијански језик већ на самом почетку обавештава да је *tesoro* (злато, у значењу: драги/драга) честа лексема у ословљавању вољених особа.

је заступљен као седмо по реду значење под стимулусом *жуи* (x21). Имена народа су посебно интересантна за успостављање асоцијативних веза, те се на пример *Месец* као реакција јавља на стимулусе *Кинези* и *Турци*. Као реакције на стимулус *Београд* уочавамо и *Месец* и *Сунце* и *звезду*. *Звезда* се јавља као реакција на стимулусе *џрб* (x8) и *застава* (x6), а у асоцијативним пољима ових стимулуса читамо и: *Црвена звезда*. У асоцијативним пољима именица *демократија* и *Европа* такође уочавамо *звезду*. Изворни говорници српског језика као реакције на стимулус *Јевреји* имају: *звезда*, *Давидова звезда*, *јев. звезда*, *шестокрака звезда*. Небо је најчесталија реакција на именицу *плав* (x160). У асоцијативном пољу именице Косово примећено је *небо*. Предлог *над* обухвата реакције: *небо* (x37), *небом*, *нашим небом*, *сивим небом*. *Небо* је реакција и на стимулус *НАТО*. У асоцијативним пољима именица *око* и *очи* такође уочавамо *небо*. Очекивано, као реакција на стимулус *Срби*, уочен је културолошки концепт: *небески народ*. У складу са наведеним, студенти могу добити задатак да наведу асоцијације за следеће лексеми: *Сунце*, *Месец* и *звезде*, и да добијене резултате представе и објасне пред наставником и другим студентима. Наставник може упоредити резултате са асоцијацијама представљеним у *Асоцијативном речнику*, чиме би приказао асоцијативна поља наведених стимулуса у српском језику. За разумевање неких елемената српске културе било би значајно да наставник предочи полазницима зашто се, на пример, *звезда* јавља под стимулусима *џрб* и *застава* или пак *небо* под стимулусом *Косово*. Поред тога што би овакав задатак имао утицај на унапређење лингвокултуролошке компетенције, студенти би дошли у додир са *Асоцијативним речником* као корисним извором лингвокултуролошких информација, који им, уз њихову мотивацију, може олакшати упознавање са српском језичком стварношћу.

4.3.

С обзиром на присутност лексеми *Сунце*, *Месец* и *звезда* у фразеологизмима и подесност за усвајање фразеолошких знања, студенти могу добити задатак да у своме језику пронађу по три фразеологизма везана за сваку од наведених лексеми и на часу их представе и објасне пред наставником и другим студентима. Након тога, консултујући *Фразеолошки речник* Ђ. Оташевића (2012), као и *Речник српских аниђијословица* (2011), наставник може представити фразеологизме у српском језику. Из ових речника издвојили смо примере: *Дочекајти као озебао Сунце*, *Јесити се као млад Месец*,²¹ *Видети све звезде*, *С мене па на ушћай*, *Мести под Сунцем*, *Бројати звезде*, *Као небо и земља*, *Преко црња до звезда*. Поређењем представа о језичкој слици света на различитим језицима и у различитим културама изнова се подстиче развој лингвокултуролошке компетенције и студентима олакшава препознавање језичких концепата успостављених у српској култури. Такође, студенти се упознају са релевантним изворима лингвокултуролошких информација и подстичу на самостално истраживање. Будући да је јачање фразеолошке компетенције предвиђено за више нивое учења језика (Мутавџић и Кампорис 2016: 295), овај задатак био би адекватан за примену на вишим нивоима учења језика. Наставник пак може проценити да је овај тип садржаја примерен датом полазнику или групи полазника на нижим нивоима учења језика. Понекад су „прекорачења” захтева постављених пред полазнике одређеног нивоа изразито подстицајна и оправдана. Заступљеност лексеми из тематске групе „небеска тела” у различитим креативним и допадљивим садржајима на српском језику додатно подупиरे наш предлог да се неке од фразеолошких јединица уведу раније у наставни процес.

21 Види овај пример у т. 3.2.4 у нашем раду.

4.4.

За слику савремене српске културе значајни су популарна музика, рекламни слогани и брендови, изјаве познатих и утицајних личности (политичара, уметника, спортиста, у новије време и тзв. инфлуенсера) и други медијски раширени садржаји. Препоручује се презентовање таквих садржаја у настави, с тим што није довољно само полазнику објаснити испољена значења, но мотивисати га на мисаони и креативни рад (в. задатак о Космодиску у тачки 3.2.4). Утицај културе на језик најизразитији је у домену вербалних асоцијација, народних пословица и израза, фразеологизама, као и у домену садржаја актуелне културе, међу којима се у настави најчешће користе рекламе, филмови, популарне песме (Драгићевић 2010: 83).

4.5.

Једна од препознатљивих реплика из филма *Лајање на звезде* јесте: *Гледао сам небо изнад Хималаја... -И..? -Имаш очи боје крова светиа*. Задатак за студенте може бити да, пре гледања филма, уз коришћење речника, напишу кратку причу у којој ће бити заступљене ове реплике уз лексеме: (1) зора; (2) јутро, (4) сумрак и (5) вече.

4.6.

С обзиром на то да су испитиване лексеме полисемантичне и да у другим значењима учествују у креирању општег лексичког фонда просечног српског говорника, студенти могу добити задатак да консултују РМС (2011) и истраже остала значења ових лексема. На следећем часу, кроз групни облик рада, студенти могу анализирати значења лексема и, уз асистенцију наставника, симулирати могућу употребу у различитим значењима и различитим говорним ситуацијама. На тај начин проширује се лексички фонд, продукују се новостечена знања и, кроз групни облик рада, олакшавају се рецептивни и продуктивни процеси.

Оваквим типовима задатака мењају се активности учесника у процесу учења, односно студент се укључује у почетну фазу учења одабиром, продукцијом и објашњењем језичких јединица и лексике које ће представити, уз корективну улогу и асистенцију наставника (уп. Крајишник 2011: 126). Поред тога, повезивање матичних лингвокултуролошких знања са истим знањима у српском контексту активира асоцијативне способности, олакшава процес усвајања истих садржаја у новом окружењу и јача способност испољавања комуникативне компетенције.

5. Закључак

У уџбеницима за све нивое учења српског као страног језика утврђен је релативно ограничен регистар лексема у вези са небеским телима. Степену присутности ове лексике у уџбеницима доприноси њена контекстуална ограниченост. У анализираним уџбеницима небеска тела су приказана као део лексике заступљене приликом:

- а. исказивања појма времена и временских прилика,
- б. одређења доба дана,
- в. представљања космичког устројства,
- г. истицања еколошких проблема,
- д. осликавања антропоцентричног устројства света, односно утицаја небеских тела на човека,
- ђ. представљања стилског потенцијала лексике која припада терминолошком и општем лексичком фонду,
- е. представљања језичке стварности кроз употребу лексичких спојева са лингвокултуро-

лошким потенцијалом.

Представљање истраживаних лексема може се приказати кроз следеће појмовне метафоре:

Сунце је:	Месец је:	Звезда је:	Планета је:
1. светлост,	1. светлост,	1. светлост,	1. удаљеност,
2. удаљеност,	2. удаљеност,	2. удаљеност,	2. живот,
3. топлота,	3. хладноћа,	3. ноћ,	3. дом,
4. лепо време,	4. вече,	4. треперавост,	4. судбина.
5. јутро,	5. ноћ,	5. разиграност.	
6. дан,	6. мир,		
7. живот,	7. сањарење.		
8. добро расположење,			
9. разиграност,			
10. непријатељ.			

Прегледом студентских радова и одређених видова дијалогизовања ових лексема утврђено је да полазници поседују релативно добру компетенцију у погледу разумевања семантике и могућности продуковања, па чак и метафоризације ових лексема. У наставном процесу у учионици Сунце, Месец и звезде рано се уводе у наставу и то најпре симболички (у контексту сегментовања делова дана и учења поздрава). У учионици се рано откривају и неке културолошке поставке у вези са небеским телима (нпр. указали смо на различита виђења у вези са бојом Месеца и Сунца код полазника различитих националности). Кроз филм, музику и поезију значајно се утиче на ширење компетенција странаца на свим нивоима учења српског језика, па тако и у контексту наше теме у вези са небеским телима. На крају, у астролошком контексту, као делу универзалног система (псеудо)знања о звездама и планетама, на изразито креативан, динамичан, а у погледу градива садржајан и разноврстан начин могу се користити небеска тела.

Настава страног језика на општим курсевима не тежи стицању енциклопедијског знања, већ се тежи представљању језичких садржаја присутних у језичком знању просечног говорника српског језика (обично се говори о матерњем говорнику који има средњошколско образовање). Присутност садржаја са Сунцем, Месецом и звездама у настави српског као страног језика неће странца значајно унапредити у смислу астролошких знања, али ће засигурно утицати на развој његове лингвокултуролошке компетенције и способност да боље разуме концепте српске језичке стварности, популарне (суп)културе и традиционалних културолошких елемената очуваних у језику.

ИЗВОРИ

Уџбеници и материјали

Архива Центра за српски као страни језик на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

Бјелаковић и Војновић 2006: И. Бјелаковић и Ј. Војновић, *Научимо српски 1*, Нови Сад: Дневник – новине и часописи.

Дракулич-Пријма 2013: Д. Дракулич-Пријма, *Разговорни српски в дијалогима*, Санкт-Петербург: Каро.

Милићевић Добромиров и др. 2016: Н. Милићевић Добромиров, Д. Војновић и М. Кричковић, *Аз буки српски +: српски за младе : виши почетни ниво (А2)*, Нови Сад: Азбукум — Центар за српски језик и културу.

Милићевић Добромиров и др. 2017: Н. Милићевић Добромиров, Б. Новковић Ацаип и М. Кричковић, *Аз буки српски +: српски за младе : почетни ниво (А1)*, Нови Сад: Азбукум — Центар за српски језик и културу.

Милићевић Добромиров и др. 2020: Н. Милићевић Добромиров, Б. Новковић Ацаип, М. Кричковић и С. Секач, *Аз буки српски 3: српски језик за више нивое (Б1 + Б2)*, Нови Сад: Азбукум — Центар за српски језик и културу.

Милићевић Добромиров и Новковић 2009: Н. Милићевић Добромиров и Б. Новковић, *Учимо српски 1*, Нови Сад: Центар Азбукум.

Милићевић Добромиров и Новковић Ацаип 2016: Н. Милићевић Добромиров и Б. Новковић Ацаип, *Суиер српски: српски језик за стиранце : високи ниво*, Нови Сад: Азбукум, центар за српски језик и културу.

Селимовић и Живанић 2012: М. Селимовић, Љ. Живанић, *Реч по реч*, Београд: Институт за стране језике.

Трофимкина и Дракулич-Прийма 2011: О. И. Трофимкина и Д. Дракулич-Прийма, *Сербский язык, начальный курс*, Санкт Петербург: Каро.

Ћосић 2011: П. Ћосић, *Српски за стиранце: шестови, вежбања, изре*, Београд: Корнет.

Фејсбук група *Srpski kao strani jezik: grupa za predavače*.

Шапић 2022: Ј. Шапић, *Говори српски да те цео свет разуме*, Београд: Инфотехника.

ЛИТЕРАТУРА

Анђелковић 2016: С. Анђелковић, Југословенски и српски филм - богатство у настави српског као страног језика, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси III*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 387–398.

Вучо 2007: Ј. Вучо, Српски као страни у раном и адолесцентном узрасту, у: М. Дешић (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси I*, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 99–110.

Драгићевић 2011: Р. Драгићевић, Лингвокултуролошки приступ у настави српског као страног, у: В. Крајишник, (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси II*, Београд: Филолошки факултет, 81–93.

Дражић 2008: Ј. Дражић, *Минималне лексичке и грамаиичке стируктуре у српском као стираном језику*, Нови Сад: Филозофски факултет.

Дражић и Ајџановић 2011: Ј. Дражић и ј. Ајџановић, Лексички приступ учењу страног језика, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси II*, Београд: Филолошки факултет, 29–38.

Јанковић 1951: Н. Јанковић, *Астирономија у предањима, обичајима и умотворинама Срба*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење друштвених наука, Српски етнографски зборник, књ. LXIII, Друго одељење, Живот и обичаји народни, књ. 28.

Кончаревић 2011: К. Кончаревић, Примена модела лингвокултуролошког поља у настави српског као инословенског језика, у: В. Крајишник, (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси II*, Београд: Филолошки факултет, 57–66.

Крајишник 2007: В. Крајишник, „Потребна” лексика у рјечнику прага знања српског као страног језика, у: М. Дешић (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси I*, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 195–200.

Крајишник 2011: В. Крајишник, Лексички аспекти у српском као страном језику, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси II*, Београд: Филолошки факултет, 123–131.

Купердиев 2020: Александар Купердиев, Култура посредством језика: лингвокултуролошка компетенција у настави српског језика као страног, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси IV*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 553–554.

Мијаљевић 2019: К. Мијаљевић, Слика Србије у уџбеницима за српски као страни језик објављеним на Универзитету у Кракову, у: С. Маринковић, *Зборник радова*, год. 22, бр. 21, Ужице: Педагошки факултет у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, 157–170.

Мркаљ 2007: З. Мркаљ, Проблем проучавања српског језика као страног у почетној групи, у: М. Дешић (ур.), *Српски као стиранци језик у теорији и пракси: зборник радова*, Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 227–238.

Николић 2016: М. Николић, Методички приступ научном функционалном стилу у средњошколској настави српског језика, *Лийар*, год. 14, бр. 51, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, 179–189.

- Оташевић 2011: Ђ. Оташевић, *Rečnik srpskih antiposlovica*, Београд: Alma.
- Оташевић 2012: Ђ. Оташевић, *Фразеолошки речник српског језика*, Нови Сад: Прометеј.
- Павленко 2006: А. Pavlenko, *Bilingual selves*, у: А. Pavlenko, *Bilingual minds: emotional experience, expression and representation*, 1-33, Доступно на: https://books.google.rs/books?id=x0YWC_g23isC&pg=PR7&source=gbs_to_c_r&cad=2#v=onepage&q&f=false. Приступљено: 1. 6. 2024.
- Петровић Дакић и Барбатесковић 2020: А. Петровић Дакић и А. Барбатесковић, *Творба речи у уџбеницима српског језика као страног*, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси IV*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 445–457.
- Пипер 2005: П. Пипер, Р. Драгићевић и М. Стефановић, *Асоцијативни речник српског језика*, Београд: Београдска књига, Службени лист, Филолошки факултет.
- РМС 2011: М. Николић (ур.), *Речник српског језика Матице српске*, Нови Сад: Матица српска.
- Стојановић Фрекет 2020: О. Stojanović Frechette, *Kulturna istorija kroz istoriju popularne muzike*, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси IV*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 541–552.
- Стрижак 2016: Н. Стрижак, *Културолошки садржаји у настави српског као страног језика*, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 311–332.
- Томић и Литричин Дунић 2020: А. Томић и Д. Литричин Дунић, *Књижевни текстови као извор културолошких садржаја у настави српског као страног*, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси IV*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 523–530.
- Ћосић 2008: П. Ћосић, *Речник синонима*, Београд: Kornet, Отворена књига.

TO THE SUN, MOON, AND STARS: CELESTIAL BODIES IN TEACHING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Summary

This article points out the use of celestial bodies in the teaching process of foreign language acquisition. Analysis includes lexicon and cultural information. The research is conducted on the textbook corpus, teaching materials, and exam and other papers of course participants at the Center for Serbian as a Foreign Language at the Faculty of Philology and Arts in Kragujevac. In order to gain insight into the degree of adoption and functional-stylistic aspects of the use of this lexicon, the corpus was completed with excerpts from the internal (informal) communication of teachers and course participants.

The research conducted has shown, although the lexicon related to celestial bodies is not separated into a special thematic group and is usually not the focus of the lesson, textbooks for Serbian as a foreign language provide adequate guidelines for the teacher to explain the lexical and linguistic characteristics of the examined lexical units. By adapting teaching materials to a given group of students, the teacher expands the scope of content about celestial bodies, and the students acquire knowledge about traditional and contemporary Serbian culture (through phraseology, elements of popular and prestigious culture, etc.). By looking at the different types of production, it was determined that the participants had a good command of using these lexical units in daily communication, creative and creatively challenging forms of expression in the Serbian language.

In the last part of this paper several task models are proposed which can be used in the teaching of Serbian as a foreign language to deal with this part of lexical units.

Keywords: Serbian as a foreign language, teaching process, celestial bodies, sun, moon, stars

Marija D. Luković
Mirjana R. Obradović